

Toespraak Salduz - 3 maart 2011

Voorzitter, waarde collega's,

Vooreerst wil ik graag de diensten van de senaat bedanken en meer bepaald onze voortreffelijke commissiemedewerkers, die een schitterend en helder werkstuk geproduceerd hebben. Ook al was hun taak ondankbaar. Want de wet zelf is allesbehalve helder. Deze Salduzwet zal voor onnoemlijke veel problemen zorgen op het terrein en dat is meteen de belangrijkste reden waarom onze fractie zal tegenstemmen: deze wet versterkt de positie van de verdachten, bemoeilijkt de waarheidsvinding en bemoeilijkt het werk van politie, parketten en onderzoeksrechters in aanzienlijke mate. Het Vlaams Belang zal dan ook met veel overtuiging tegen stemmen.

Eerst zou ik toch even willen terugkeren naar de context van dit verhaal. In eigen land was het verplichte onderhoud met en de verplichte aanwezigheid van de advocaat tijdens de eerste verhoren nooit een thema. Ik kan me de laatste 20 jaar geen straffe manifesten herinneren van drukkingsgroepen die opkwamen voor dit "onvervreemdbaar mensenrecht". Zelfs in linkse kringen, zelfs bij de zogenaamde Liga voor de Rechten van de Mens, leefde deze eis niet of werd hij althans niet veruitwendigd. Waarom niet? Omdat in ons land allang duidelijk was dat verdachten met allerlei rechten en procedures, met onze raadkamerprocedure, beter beschermd zijn dan op de meeste andere plaatsen in Europa. Sterker nog: de slinger was al vele jaren te zeer in het voordeel van de daders overgeslagen; onze Justitie, onze strafprocedures zijn vandaag reeds bijzonder dadervriendelijk. En dan hebben we het nog niet eens over het ongezien lakse strafuitvoeringsbeleid. In dit land heeft de bevolking de garantie op de niet-uitvoering van het gros van de opgelegde celstraffen. Ik ken geen enkel ander Europees land waar gezag van Justitie zo wordt ondermijnd als hier, mijnheer de minister. Vandaag wordt daar nog een smak bijgedaan. Met dit wetsvoorstel neemt de overbescherming van de daders nog verder toe.

Niet zozeer omdat dat de enthousiaste wil is van het parlement, wél omdat het op een vrij arrogante wijze van bovenaf wordt opgelegd door het Europees Hof van de Rechten van de Mens. Wij plaatsen daar grote vraagtekens bij.

Het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens vinden wij een bijzonder kostbaar goed, dat blijvend moet verdedigd worden. En het Europees Hof heeft daarbij de voorbije decennia een belangrijke rol gespeeld. Wij erkennen die rol en wij stellen het Hof zelf dus niet ter discussie.

Vraag is evenwel: hoever kan men gaan? Hoe ver kan het Hof gaan in het eigengereid interpreteren van al deze artikelen? Kunnen en moeten wij aanvaarden dat het Hof aan deze artikelen voortdurend nieuwe en steeds ruimere interpretaties geeft? Decennia lang was er géén probleem met ons rechtssysteem en werden wij niet gekritiseerd omdat er geen advocaten aanwezig waren tijdens de startverhoren. Sinds 2008 is dat plots wel het geval. Ik heb daar eerlijk gezegd ernstige bedenkingen bij. Want, opnieuw, hoe ver kan men hiermee gaan? Kunnen wij zomaar aanvaarden dat dit Hof nieuwe rechtsregels uitvaardigt waarbij wij ons stante pede moeten neerleggen en waarbij ons zelfs geen overgangperiode wordt gegund?

Het Europees Hof eigent zich steeds meer macht toe, niet alleen inzake het strafrecht maar ook bijvoorbeeld inzake de aanpak van illegaliteit en asiel, waar het Hof eigenmachtig spoedprocedures in het leven heeft geroepen met, zacht uitgedrukt, betwistbare resultaten. Het Hof breekt daarmee met de traditie van terughoudendheid; het lijkt zich steeds meer in de

plaats te willen stellen van de nationale rechtbanken, lijkt steeds meer a priori in plaats van a posteriori te willen oordelen. Het zijn niet wij die daarover een uitvoerig traktaat hebben geschreven, wel de voorzitter van het Grondwettelijk Hof, dhr. Marc Bossuyt. Toch niet de eerste de beste. Toch iemand die boven alle verdenking verheven staat.

Wij dringen aan, collega's, op een grondig debat over de rol van dit Europees Hof. Want het grote verschil met onze gewone gerechtelijke instellingen is dat dit Hof niet is ingekapseld in een democratisch systeem, dat corrigerend kan optreden en duidelijke bevoegdheden kan afbakenen. De rol van de Raad van Europa, een afgeleid parlement dat –terecht- niet altijd even ernstig wordt genomen omdat het in een ivoren toren opereert, kan niet worden vergeleken met die van de rechtstreeks verkozen nationale parlementen, die, naargelang de noden, rechtsregels kunnen uitvaardigen, die de rechtbanken verplicht moeten naleven. Het Europees Hof kent geen democratische handrem en het gevaar is bijzonder reëel dat deze instelling zich steeds meer zal profileren als een Gouvernement des Juges, een rechtersregering, die aan niets of niemand verantwoording verschuldigd is. Ik vraag u, collega's, niet om daar vandaag een pasklaar antwoord te formuleren. Dat heb ook ikzelf niet. Wel om u over dit probleem te bezinnen.

Het wetsvoorstel dat vandaag ter bespreking voorligt, ligt daar dus in de eerste plaats omdat Europa ons dwingt. Omdat NIET gehoorzamen ons nog veel verder van huis brengt aangezien zware criminelen op basis van de niet-naleving van datgene wat het Hof ons oplegt, hun veroordeling en hun straf kunnen ontlopen. Getuige trouwens de eerste belangrijke uitspraak in die zin van het Hof van Cassatie van 15 december, waarbij de veroordeling van een pedofiele priester ongedaan werd gemaakt omdat de man de waarheid had verteld, omdat hij zo eerlijk was geweest de feiten op te biechten en daarmee zichzelf te beschuldigen.

Als democraat heb ik een hele wrange nasmaak bij het verhaal van vandaag. Het zijn de rechters die ons vandaag de verplichte bijstand opleggen en daarmee een belangrijk onderdeel van ons rechtswezen, onze rechtscultuur overhoop gooien. Stante pede. Zonder dat ons nog enige tijd gegund wordt, zonder overgangsmaatregelen. Ik voel me hierbij als jurist en lid van de commissie Justitie, bijzonder ongemakkelijk.

Vermits wij als wetgever geen keuze hebben, kan ik wel begrip opbrengen voor de belangrijkste krachtlijnen van dit wetsvoorstel. De strekking van de vele opeenvolgende arresten is duidelijk: zowel voorafgaandelijk als tijdens het eerste politieverhoor en bij het verhoor door de onderzoeksrechter moet de verdachte kunnen rekenen op de bijstand van een advocaat. Tot daar kan ik u volgen, ook al is het tegen mijn zin. Tegen mijn zin, zeker wat betreft het politieverhoor, waar niet-juristen, die de politieondervragers meestal toch zijn, nu plots geconfronteerd worden met geschoolde en geoefende procedurekenners die ... valstrikken kunnen spannen, verhoren kunnen manipuleren en het onderzoek op die manier heel zwaar kunnen bemoeilijken en belasten. Maar als het wetsvoorstel zich beperkt had tot gewaarborgd advies en bijstand, dan hadden we daar node mee kunnen leven. Het probleem is dat het voorstel zoveel verder gaat dan dat.

In de eerste plaats is dit wetsvoorstel een gemiste kans. Op het einde van de vorige legislatuur werd de grondwet in herziening gesteld. Artikel 12 werd uitdrukkelijk in herziening gesteld in de context van het Salduz-arrest. Sinds de verkiezingen heeft men ruim acht maand de tijd gehad om de Grondwet aan te passen, zodat de onvermijdelijke verlening van de maximale vrijheidsberoving van 24 uur naar 48 uur zou stroken met de Grondwet. Maar men heeft uit schrik voor PS en cdH niet gedurfd. Met als gevolg dat deze wet van meet af aan vernietigbaar is door het Grondwettelijk Hof. U neemt hiermee een groot risico. Er is tijdens de besprekingen voldoende voor gewaarschuwd. Wij hebben alvast een voorstel tot

herziening van de Grondwet ingediend. Het kan dus nog altijd, maar het was beter al lang gebeurd.

Ten tweede: men heeft gemeend de gewaarborgde aanwezigheid van een advocaat te moeten koppelen aan allerlei bijkomende vormvoorwaarden, die de procedure loodzwaar maken. Met name de mededeling bij het begin van elk verhoor van een samenvatting van de feiten en van het recht zichzelf niet te beschuldigen. En wanneer de ondervraagde het statuut krijgt van een verdachte en niet langer dat van getuige, moet dit allemaal herhaald worden en moet er verplicht aan toegevoegd worden dat betrokkene het recht heeft te zwijgen en dat hij, wanneer een bevel tot aanhouding mogelijk is, het recht heeft op bijstand van een advocaat. En al deze rechten moeten ook nog eens schriftelijk aan de verdachte worden meegedeeld.

En wanneer krijgt hij het statuut van verdachte? Daar zit precies het venijn. Het werd bij amendement toegevoegd en precies dit zal zorgen voor een oneindige reeks aan disputen en procedureconflicten: *“als blijkt dat er elementen zijn die laten vermoeden dat hem feiten ten laste kunnen worden gelegd”*. Dit wordt dus hét grote discussiepunt van Salduz. Je zal maar een arme ondervrager zijn van de vijf erfgenamen, de maîtresse, de collega en de buurman van het vermoorde slachtoffer. Stel u maar eens in de plaats van die arme ondervrager? Wanneer blijkt dat er elementen zijn van vermoeden? Wat zijn elementen? Wat is een vermoeden? Dat is vaak allemaal al aanwezig bij het begin van een ondervraging als getuige. Hoe moet een ondervrager zich op dat vlak achteraf verantwoorden? Hoe moet de ondervrager omgaan met dit soort uiterst warrige wetgeving? Daarop zijn geen antwoorden gekomen.

En wat wanneer een dader, door de tegenstrijdigheden in zijn betoog verstrikt raak en spontaan tot bekentenissen wil overgaan? Stel dat dit gebeurt. En de dader geeft alle details en men komt tot een schitterend PV, waarin de feiten van naaldje tot draadje worden weergegeven, met een correct verhaal dat klopt als een bus? Maar de ondervrager heeft vergeten halt te roepen en te zeggen zwijg. Want u bent nu plots verdacht. U mag niet meer spreken tot u een advocaat heeft gesproken, die u zal zeggen wat u mag vertellen en wat u moet verzwijgen. Stel nu dat de ondervrager dat inderdaad vergeet te zeggen?

Welnu, dan is de bewijswaarde van zo'n PV kaduc. Zelfs bij het niet naleven van een deel van de formalismen (bijvoorbeeld het niet medelen van het recht te zwijgen), dan wordt de bewijswaarde van zo'n cruciaal PV onderuit gehaald. Dan kan het *“niet uitsluitend of in overheersende mate dienen voor een veroordeling”*. Wat dit laatste ook moge betekenen.

En wanneer de verdachte van zijn vrijheid beroofd is, wordt het allemaal nog veel formalistischer. Dan wordt het nog moeilijker voor de verdachte om afstand te doen van zijn recht op een advocaat. Dan MOET hij eerst een vertrouwelijk telefonisch contact gehad hebben met de permanentiedienst van de advocaten (een instelling die juridisch niet eens bestaat) vooraleer hij afstand doet. En die afstand moet door hemzelf vooral gedagtekend zijn. Want o wee als dat laatste door de politie-inspecteur gebeurt. Ook dan is de bewijswaarde van het PV om zeep. En dat is nog allemaal niet genoeg. Hij moet in kennis gebracht worden van het recht op medische bijstand. En van het recht op een vertrouwenspersoon in te lichten. En wanneer dit onvervreemdbaar mensenrecht niet wordt meegedeeld (het recht om een vertrouwenspersoon in te lichten, bijvoorbeeld -waarom niet? - een medeplichtige), ook dan wordt de bewijswaarde van het PV onderuit gehaald.

Dit aspect is in mijn ogen het meest perfide van de nieuwe wet. Uiteraard zijn er situaties waarin het wenselijk is dat bij een arrestatie de ouders of de echtgenote verwittigd worden dat zoon- of manlief 's nachts niet naar huis komt. Maar de meeste criminelen die 's nachts of

zelfs overdag gearresteerd worden door de politie zijn geen watjes, collega's. Vandaag behoren heel wat gearresteerden tot goed georganiseerde bendes. En wanneer zo'n bandieten iemand opgeven als vertrouwenspersoon, dan gebeurt dat uiteraard niet om menselijke ongerustheid weg te nemen, maar wel om mededaders te alarmeren, gestolen goederen te laten verdwijnen of bewijsmateriaal weg te stoppen.

En dus is het onverantwoord dat uitgerekend de politie zich daartoe moet lenen. Voor ons is het onaanvaardbaar dat het een vast recht wordt voor criminelen om zo'n zogenaamde vertrouwenspersoon te laten contacteren en we vinden het helemaal schandelijk dat dit dan nog moet gebeuren door de politie zelf. Als er één iemand is die daarvoor in aanmerking komt is het, uiteraard, de advocaat. Want juist diens aanwezigheid wordt nu verplicht. Ons inziens is het de taak van de advocaat om, na het verhoor en gekoppeld aan strikte deontologische regels, de familie te verwittigen. Het is volkomen verkeerd dit op te leggen aan de politie.

En ik weet wel, er zijn uitzonderingen ingebouwd. Wanneer er vrees is voor de verwittiging van medeplichtigen of het gevaar voor verdwijnen van bewijzen, dan kan de procureur deze inlichtingen van een vertrouwenspersoon uitstellen. Maar ook dat is een overdreven formalisme. Is een politie-officier dan niet geschoold genoeg om daarover te oordelen? Waarom is het de procureur die hiervoor moet lastiggevallen worden, terwijl de parketmagistraten al overbelast zijn? Het mag bovendien hoogstens om uitstel gaan en niet om afstel. Wat wanneer de daders behoren tot een rondtrekkende daderbende met enkel familie in Roemenië? Moeten die dan ook verwittigd worden? De minister zegt wel dat deze verplichting geen resultaatsverbintenis is, wel een inspanningsverplichting.

Maar zo staat het niet in de wet. De verdachte heeft het recht op inlichting van een vertrouwenspersoon. Wanneer de politie de vertrouwenspersoon niet kan bereiken, dan is hij niet ingelicht en is de wet geschonden. Dit is collega's, echt wel het meest stuitende onderdeel van deze nieuwe wet. De politie wordt hier verplicht tot het ondergraven van het eigen werk.

Collega's, voor ons is het overduidelijk dat al dit overdreven en soms buitenissig formalisme het werk van onze politiemensen en van onze parketmagistraten, dat vandaag al zo moeilijk is en met zoveel procedures wordt omgeven, binnenkort nog veel meer in het gedrang zal brengen. Al deze vormvereisten, die de bewijswaarde van de verhoren danig kunnen onderuit halen, zullen leiden tot een nog grotere ontmoediging van onze politiediensten met alle gevolge van dien voor de misdaadbestrijding in dit land.

En ook het werk van de onderzoeksrechter wordt bemoeilijkt. In niet geringe mate zelfs. De verplichte aanwezigheid van een advocaat bij het eerste verhoor zal dit verhoor niet alleen veel langer maken, het zal in de praktijk moeilijker worden om over te gaan tot aanhouding. Want de advocaten kunnen uitgebreid hun opmerkingen formuleren en een zeer eenzijdig verhaal opdissen, zonder dat de parketmagistraat (die het dossier doorgaans veel beter kent dan de onderzoeksrechter en het soms al weken opvolgt) daar wat tegenover mag plaatsen. Want een parketmagistraat mag bij dit verhoor en bij de eerste pleidooien van de advocaat, want daar zal het in de praktijk op neerkomen: het zinnetje dat er geen debat mag worden gevoerd werd geschrapt! – een parketmagistraat mag hierbij niet aanwezig zijn. Wij vinden dit, collega's, strijdig met het principe van de gelijkheid van wapens tussen de partijen. Hier wordt het evenwicht helemaal verbroken. Dit gaat leiden tot ongelukken. Tot een nog lakser vrijlatingsbeleid dan we vandaag al kennen. Zeker als men dan weet dat bij een vrijlating door de onderzoeksrechter het parket, sinds de nefaste wet-Onkelinx van 2005, niet meer de mogelijkheid heeft om beroep aan te tekenen.

Ook onderzoeksrechters zijn maar gewone mensen. Die fouten kunnen maken en die in de praktijk ook zeer vaak fouten maken. Denk maar aan de recente vrijlating van die 17-jarige inbreker uit Luik, de Servische crimineel die bij een wilde achtervolging van 50 km lang de achtervolgende politie van zich probeerde af te schudden en de motorrijders daarbij bekogelde met gestolen goederen en een brandblusapparaat. Hij werd door de onderzoeksrechter meteen vrijgelaten wegens plaatsgebrek. Denk maar aan de vrijlating van de negen koperdieven in Halle waar ik u onlangs nog over ondervroeg en waar de onderzoeksrechter, door haar Nederlandsonkundigheid, niet eens wist dat het om bendecriminaliteit ging en de illegalen vrijliet.

Ook onderzoeksrechters moeten tegen zichzelf beschermd worden. Gisteren werd de vraag nog zeer terecht gesteld in de commissie door collega Bellot. De wet op voorlopige hechtenis moet aangepast worden. Beroep van het parket tegen een vrijlating moet opnieuw mogelijk worden, zeker nu het voor de onderzoeksrechter zoveel moeilijker wordt om criminelen in voorhechtenis te nemen.

Sta mij toe, collega's daar bovendien nog het volgende over te zeggen. Onderzoeksrechters krijgen het dus een pak moeilijker, terwijl die mensen vandaag al in bijzonder stresserende omstandigheden en onder een immense tijdsdruk moeten werken. Zonder ernstige ondersteuning. Want de enige bijstand die een onderzoeksrechter heeft is ... één griffier. Dat is alles. Dat is het kabinet van de onderzoeksrechter. Ik ging er vroeger van uit dat een onderzoeksrechter omringd was door een hele staf. Hoe anders kan een onderzoeksrechter in staat worden geacht om zoveel honderden zware dossiers te beheersen en te leiden. Maar neen. Tot mijn verbazing vernam ik onlangs dat zo'n kabinet slechts bestaat uit twee mensen. De onderzoeksrechter zelf en zijn griffier. Chapeau voor de krakken die met zo weinig ondersteuning zoveel verantwoordelijkheid moeten en willen opnemen.

Mijnheer de minister, dit wetsvoorstel zou voor u dé aanleiding moeten zijn om alle onderzoeksrechters in dit land, in welk arrondissement ze zich ook bevinden, extra ondersteuning te geven. Extra personeel. Dit wetsvoorstel zal voor een immense bijkomende ondersteuning zorgen van de verdachten, in de vorm van zwaar gesubsidieerde gewaarborgde bijstand van de advocatuur. U heeft de plicht daar iets tegenover te plaatsen. Zorg dat het werk van de onderzoeksrechters draaglijk wordt. Die mensen klagen niet omdat ze dat niet mogen. Maar hun werk is loodzwaar. En als er iets misgaat zijn zij het mikpunt van de publieke opinie en van de pers en soms ook van de politiek. Soms ook terecht. Geef die harde werkers eindelijk de omkadering die zij verdienen.

En dan zou ik tenslotte ook nog iets willen zeggen over de advocatuur. Het moet mij van het hart dat ik bijzonder ontgoocheld ben door de houding van de balies in dit dossier, ook en zeker door de Orde van de Vlaamse Balies. Uiteraard is het logisch dat beroepsorganisaties opkomen voor de belangen van hun eigen leden. Dit kan niemand hun kwalijk nemen. Maar tegelijk mag van een belangrijke beroepsgroep zoals de advocatuur toch ook enig realisme verwacht worden en de vaste wil om de gerechtelijke procedures werkbaar te houden. De eisen die de advocaten tot op het einde zijn blijven stellen (o.a. de gewaarborgde aanwezigheid bij alle verhoren, ook na de aanhouding door de onderzoeksrechter én de eis voor een veel actievere rol tijdens al deze verhoren), getuigden allerminst van enig begrip voor het algemeen belang. Daarop ingaan zou niet alleen onbetaalbaar zijn, het zou het werk van de politie in de praktijk gewoon onmogelijk maken.

Maar het meest was ik ontgoocheld door de houding van de afgevaardigde van de OVB tijdens de laatste hoorzitting, die onomwonden kwam aankondigen dat de advocaten de nieuwe wet zouden boycotten, indien geen rekening zou gehouden worden met hun bezwaren.

Ik zit bijna 16 jaar in het parlement. Nooit eerder heb ik bij de voorbereiding van een wet zo'n onverholen dreigement gehoord. Dit was nauwelijks anders te noemen dan chantage of blackmail. Ik betreur deze corporatistische houding ten zeerste. Net zoals alle burgers zijn ook de advocaten ondergeschikt aan de wet en zijn zij gehouden deze, eens definitief, na te leven. In plaats van hun energie te verspillen met procedures bij het Grondwettelijk Hof en de wet nog erger te maken, dring ik er bij de ordes op aan dat zij hun leden opleiden in de richting van een gematigde interpretatie van de wet en moeten de ordes alles in het werk stellen opdat misbruik zoveel mogelijk voorkomen wordt.

De balans wordt bijzonder zwaar verschoven in het voordeel van de verdachten. Eigenlijk zou u buitengewoon tevreden moeten zijn. Maak het niet nóg erger. Vermijd dat de politiemensen en de onderzoeksrechters nog verder ontmoedigd raken en hou daarmee rekening bij de aanpassing van uw deontologische code.

Tenslotte nog dit. Ik ben het zowat in alles ten gronde oneens met dhr. Mahoux, die zich in dit dossier helemaal op de onrealistische lijn van de balies heeft geplaatst en nog maar eens heeft geïllustreerd hoe weinig de Waalse socialisten het werk van politie en parket ondersteunen. Maar op één punt heeft hij wel gelijk en dat is zijn vraag om deze tekst voor te leggen aan de Raad van State. Ook wij hebben dat tijdens de commissiebesprekingen herhaaldelijk gevraagd. Het is volslagen onbegrijpelijk dat zo'n belangrijke wettekst, die zo'n belangrijke impact zal hebben op het politiewerk en waarvan zelfs het grondwettelijk karakter in vraag wordt gesteld, op geen enkel moment werd voorgelegd voor advies aan de Raad van State.

Wij hopen dat de Kamer dit advies zal vragen vooraleer ze de bespreking aanvat. En wij blijven hopen dat de tekst, mee op basis daarvan, grondig zal worden aangepast. Want zoals hij nu voorlig blijft hij voor ons volslagen onduidelijk en onevenwichtig en dus onaanvaardbaar. Wij zullen dan ook tegenstemmen.